

te bestaan tusschen praemorbide persoonlijkheid, symptomatologie en het verloop van de ziektebeelden.

Wanneer Tendeloo ziekte definieert als een zelfstandige stoornis van zekeren graad van een voor het leven onmisbare verrichting, verlegt hij den nadruk van het *anatomisch uitgangspunt*, dat aan de ziekte zijn zetel in het lichaam aanwijst, en dus den vorm primair stelt, naar de *functioneele gedachte*. Dus naast de *pathologische anatomie*, die zeer groote beteekenis heeft voor het verstaan der ziekteverschijnselen, als niet minder gewichtig de *functioneele pathologie*, die rekent met de gestoorde functie. De fijnere functiever schillen en variaties, die voor het organisme van groot belang zijn, onttrekken zich veelal aan een anatomische verklaring. Deze gedachte is vooral uitgewerkt door *von Bergmann*. Iedere biologische samenhang, zegt hij, is nog niet opgelost in volledig begrijpen, wanneer zij tot in haar laatste eenheden physisch, chemisch en physico-chemisch causaal-natuurwetenschappelijk is verklaard. Hiertoe is noodig een andere zienswijze, de *finale*. Een sprekend voorbeeld is dat van de verandering der borsten gedurende de graviditeit en de zogsecretie in het puerperium, eerst begrijpelijk wanneer zij wordt gezien finaal *in het licht der functie*, die zich later bij de voeding der vrucht zal ontplooien. De functies der verschillende organen en orgaansystemen staan in correlatie ten opzichte van elkaar, *er is een voortdurende wisselwerking*. En niet alleen stoornis in de ver richting van één orgaan, ook de gestoorde synergie der functies kan oorzaak zijn, dat het harmonisch evenwicht van het organisme wordt verbroken.

Als voorbeeld noemen wij de wisselwerking der endocrine klieren. Deze vormen één systeem van organen met elkaar wederzijds beïnvloedende functies. Aan die werking nemen als verbindings-apparaat het vegetatieve zenuwstelsel en het bloedvaatstelsel deel. Ieder hormonaal ziektebeeld wordt nu bepaald door een dysfunctie van één der klieren, gepaard met de reactie van al de overige.

De functiestoornis geeft meer dan de anatomische afwijking een beeld van het zieke leven. De *functio laesa* is er reeds, als nog geen enkel zichtbaar morphologisch verschijnsel aanwezig is. De functioneele gedachte brengt ons tot een *zinvol verstaan* der levensprocessen, zij is een verbijzondering van de teleologische gedachte. En hierin is zij ook *principieel* onderscheiden van de *anatomische richting*, door Virchow verdedigd, die causaal-mechanistisch georiënteerd is. In zijn *Tweeërlei kenvorm in de medische wetenschap* wijst Van der Horst er op, dat de teleologische beschouwing niet een oppervlakkig anthropocentrisch karakter draagt, maar vraagt wat zich openbaart in de levensverschijnselen, zij vraagt naar den *zin* der verschijnselen en zoekt die te verstaan door den levensgrond te kennen en de verwezenlijking van het levensdoel. Terwijl in den causalen kenvorm de wet heerscht, die staat buiten het individu, is